

LJUDORAH

u potrazi za Ljudorahom

U osvit nestanka velikog broja biljnih i životinjskih vrsta uzrokovanog ljudskom aktivnošću, akutno stanje naše planete postalo je dominantna društvena tema neodvojiva od aktuelnih geopolitičkih lomova. Enormno tehnološko ubrzanje, učestala društvena kontrola na globalnoj razini, militarizacija i pretnja nukleranom katastrofom čine svaki toponim potencijalnom metom, pri čemu su flora i fauna kolateralna šteta.

Uprkos različitim i najčešće nepovoljnim prognozama, kritički artikulirati zatečeno stanje može značiti i pokušaj da se na trenutak zamisli neka povoljnija budućnost. Ipak, društveno orijentisana slika naše planete bazirana na principu ekološke pravde i posve drugačijih interakcija ljudskih i neljudskih jedinki može biti polazište za narativ u kome biljni svet ima vodeću ulogu, bilo da je reč o onim konstituentima koje se smatraju pitomim ili invazivnim.

Na tom tragu nastaje ambijentalna instalacija *U potrazi za Ljudorahom* koja predstavlja novo poglavlje istraživanja Ivane Papić ba-

ziranog na invazivnim biljnim vrstama. Umetničin dosadašnji fokus je bio divlji orah, pasjen ili kiselo drvo (lat. *Ailanthus altissima*), invazivna biljka poreklom iz Azije, inicijalno uvezena u Evropu kao ukrasna vrsta¹. Budući da se intenzivno širi i teško iskorenjuje, u svojoj umetničkoj praksi Papić predstavlja ovu biljku kao metaforu ženske prilagodljivosti i otpornosti.

U ovom radu, divlji orah je sastavni deo mutanta zvanog Ljudoraha, koju karakterišu ljudske, odnosno ženske i biljne odlike. Funkcija ovog oblika života je višestruka, budući da vrši reparaciju zemlje, radi zaštite pojedinih biljnih vrsta, a karakteriše je i simbiotska ekološka briga u vidu kohabitacije sa leptirima² svilaca, odnosno svilenim bubama. Priča o Ljudorahi iz postapokaliptične budućnosti planete Zemlje je spekulativni narativ koji se proteže galerijskim prostorom nalik kakvoj intergalaktičkoj stanici.

Šest video-radova funkcionišu kao moguće ilustracije napuštenih, osiromašenih, ali neukroćenih pejzaža³ naseljenih različitim oblicima

1 "Ajlantus altissima je bio jedno od prvih kineskih drveća koje je doneto u Evropu; jezuitski sveštenik Pjer d'Inkarvil je poslao seme iz Pekinga Bernaru de Žisjeu u Francuskoj 1740-ih, pretpostavljajući da potiče od ekonomski važnog drveta laka *Toxicodendron vernicifluum*." Preuzeto sa: <https://www.treesandshrubsonline.org/articles/ailanthus/ailanthus-altissima/>

2 Grčka boginja Psiha kao personifikacija ljudske duše često je prikazivana kao leptir. Otud je italijanski pesnik i filozof Dante Aligijeri tvrdio da su ljudi rođeni da bi formirali anđeoskog leptira. – prim. autora

3 "Efekti neukroćenosti mogu biti divni ili užasni. Svi ljudi bi bili mrtvi bez njih. Kada bi ljudska transformacija pejzaža bila toliko efikasna kako su modernistički sanjari tvrdili u promeni ranijih ekologija, možda više ne bismo imali šume ili ribnjake. Šume ponovo rastu, ribe beže i razmnožavaju se, u tom smislu se može reći da imamo sreće da živimo sa efektima neukroćenosti. Istovremeno, takve pojave mogu ubiti i ljudske i neljudske vrste." Preuzeto sa: <https://feralatlas.supdigital.org/?cd=true&bdtext=introduction-to-feral-atlas&rr=true&cdex=true&name=true&text=introduction-to-feral-atlas&tttype=essay>

(biljnog) života. Projektovane na različite površine, po dve projekcije na zidovima, reljefnim površinama i aluminijskim pločama, ove slike su komplementirane pseudo-arhivskim objektima, odnosno organskim materijalima izlivenim u smoli (delovi biljke pajasena, kao i jajašca, čaura i leptirica svilene bube). Celokupnu postavku boji zvučni zapis, odnosno pomenuta naracija dopunjena eksperimentalnim organskim zvucima koje je umetnica generisala (nalik zvucima utrobe zemlje i ultrazvučnim talasima koje proizvode biljke).

Međutim, bilo kakva reprezentacija glavne protagonistkinje Ljudoraha je odsutna. Ovaj gest se može tumačiti u svetlu umetničke odluke da odstupi od uvrežene antropomorfne percepcije, te fokus stavi na usmeno pripovedanje u stilu ekofeminističkih literarnih i aktivističkih praksi⁴. U susret tome jeste i pripovedač*ica jednako enigmatičnog statusa. Bilo da je reč o ljudskom naučnom subjektu ili nekom obliku mašine (veštačke inteligencije/kiborga), prilično topao ton kojim pripovedač*ica iznosi rezultate dugotrajnog istraživanja vezanog za Ljudorahu sugerise istrajnost, posvećenost, ali i izvesnu dozu emotivnog naboja. Izvodeći poetske sekvence, pripovedač*ica upada u neku vrstu transa kao da snovidi,⁵ što doprinosi apsolutnoj spekulativnosti celokupnog poduhvata Ivane Papić.

Naziv ambijentalne instalacije sugerise pokušaj da se rekonstruiše pojava Ljudoraha i razume njeno postojanje u dalekoj budućnosti, imajući u vidu devastirajuće posledice tehno-feudalizma, doseljeničkog kolonijalizma⁶, učestalih ratnih razaranja i ekološku katastrofu, kojima svedočimo u sadašnjosti. Mimo iznošenja njenih bioloških odlika⁷, te zaključaka u vezi sa njenim ponašanjem, ali i dokaza izloženih u galerijskom prostoru, nameće se utisak da je Ljudoraha operativna radna jedinica ili, kako je priovedač*ica naziva, *biljna alhemičarka*. Uz prisustvo i pomoć svilenih buba svojstvenih divljem orahu (Samia cynthia poznatija kao Ailanthus svilac)⁸, Ljudoraha u stalnom pokretu nezaustavljivo doprinosi zatečenoj prirodnoj sredini. Stoga njeno delovanje otvara pitanja rada u smislu održavanja ekosistema i brige, koja je preduslov za uspešnu koegzistenciju u ekstremnim uslovima.

Biljke su najčešće viđene kao nepokretne, pasivne i nedovoljno komunikativne po ljudskim standardima, što ih čini podložnim maksimalnoj zloupotrebi najpre u formi deforestacije, a samim tim uzurpacije zemljišta za ljudske potrebe. Iako bi organizacija biljnih zajednica, njihova otpornost, ali i logika i osećajnost trebalo da budu uzor ili podstrek za izgradnju boljih i ravnopravnijih svetova, one ostaju skrajnute i potcenjene.

Ovo se posebno odnosi na invazivne biljne vrste poput divljeg oraha, čiji engleski naziv rajsko drvo (Tree of Heaven) sugerise poreklo ili pripadnost imaginarnom prostoru koji se ne može definisati. Usled velike otpornosti i brzog rasta⁹, Ailanthus altissima se u kontekstu zapadnih društava smatra pretnjom uprkos mnogostrukim konstruktivnim potencijalima njene biomase¹⁰, što nije slučaj u Kini, odakle ova biljka potiče. Uvođenje mnogih vrsta u Evropu i Ameriku direktna je posledica viševjekovnog kolonijalizma¹¹. Tako je i pajasen donet praktično greškom, jer se za njega smatralo da je tzv. kinesko lakovo drvo (Chinese varnish tree) od koga se, kako naziv sugerise, proizvodi lak. Onog momenta kada se prirodno raširio, označen je kao invazivna biljna vrsta koju treba sankcionisati. Ovakva paradigma upućuje da se čitava flora sagledava iz strogo rasne (bele) antropocentrične persepektive, što podrazumeva jasnu distinkciju između divljine i kontrole, odnosno reda.

Postapokaliptični narativ o Ljudorahi se razvija u prostoru i vremenu bez reda koje je uprkos svim prognozama klimatologa teško anticipirati. Na horizontu novonastale divljine, ova samodrživa nomadska jedinka, koja pruža negu biljnim vrstama kroz kohabitaciju sa drugim organizmima, predstavlja nadu da budući oblici života mogu živeti sasvim pacifistički i u dosluhu sa potrebama ostalih jedinki koje jedan toponim čine funkcionalnim ekosistemom. Posmatrano iz savremene persepektive, može se reći da je Ljudoraha za ljud-

sku civilizaciju nedostižan ideal, ali i poziv na razmaštavanje egalitarnijih i ekološki pravednijih (društvenih) stvarnosti.

Vladimir Bjeličić,
istoričar umetnosti

4 Znak jednakosti između kontinuiranog nasilja nad prirodnim okruženjem i ženama jeste preduslov za razumevanje hitne transformacije kapitalističkog sistema baziranog na ekstrakciji i eksploataciji dobara i zemlje posebno u pogledu reproduktivnih prava. Kako žene bivaju sankcionisane, u tom smislu se staje na put i biljnom svetu, čiji se regenerativni kapaciteti ne mogu čak ni sagledati usled represivnih mehanizama koji su posledica kolonijalizma i imeprijalzima. – prim. autora

5 Autohtona umetnost australijskih Aboridžina je usredsređena na *Snoviđenja*, odnosno pripovedanja znanja o zemlji, događajima i verovanjima. – prim. autora

6 “Doseljnički kolonijalizam je nedovršen i kontinuirano evoluirajući projekat, a bliske međusobne veze između transatlantskog ropstva, otimanja zemlje, genocida, ekocida, ekonomija fosilnih goriva i finansijalizacije prirode nastavljaju da oblikuju globalnu sadašnjost.” – Sria Chatterjee, British Art Studies, *The Arts, Environmental Justice, and the Ecological Crisis: A Provocation; Colonialism/Capitalism*, 2020, https://britishartstudies.ac.uk/issues/18/_assets/downloads/publication-arts-environmental-justice-ecological-crisis.pdf

7 Narativ ne implicira da li je Ljudoraha proizvod nekog biotehnoškog eksperimenta. – prim. autora

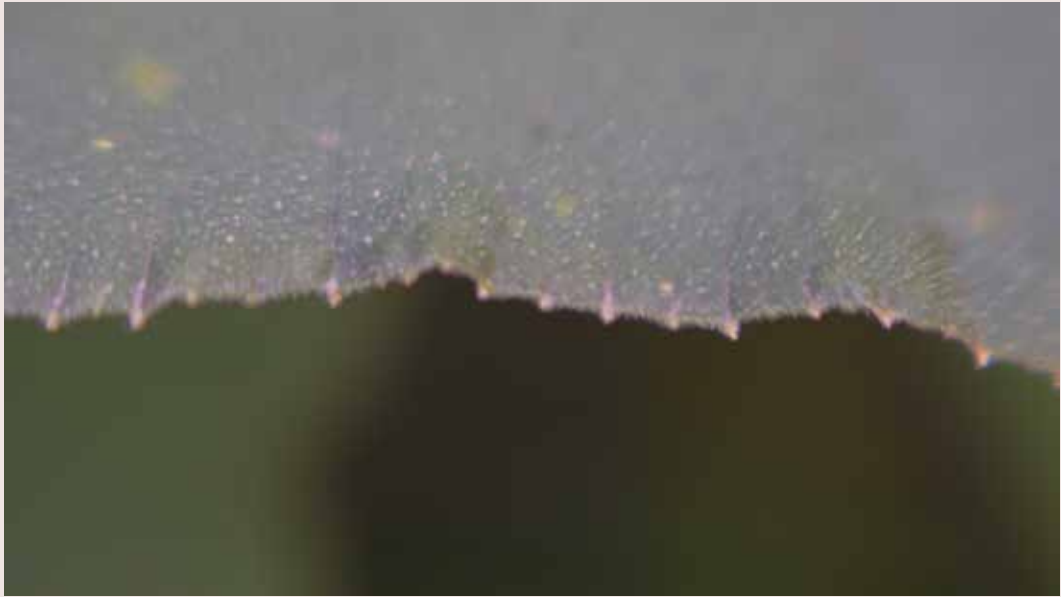
8 “U južnoj Aziji, njihove čaure se koriste za proizvodnju eri svile – grube, teksturirane tkanine, koja se naziva i ‘mirovna svila’, jer se obrađuje bez ubijanja insekata nakon što moljci izlete iz svojih čaura.” Preuzeto sa: <https://arboretum.harvard.edu/stories/of-silk-and-invasion/>

9 “Ailanthus je našao široku primenu za pošumljavanje industrijskih regiona, rudarskih deponija i kontaminiranih zona, kao i kao zaštitni pojas zbog svoje široke fiziološke amplitude koju karakteriše visoka otpornost na zagađenje i nepretencioznost u pogledu uslova rasta u pogledu tipa zemljišta, vlažnosti zemljišta, hranljive vrednosti, kao i klimatskih uslova (godišnje padavine, srednja godišnja temperatura, kao i duži periodi sušnosti).” Preuzeto iz: Reinhard Brandner, Gerhard Schickhofer, *Tree-of-Heaven (Ailanthus Altissima): Enormous and wide potential neglected by the Western Civilisation*, World Conference on Timber Engineering (2010)

10 Drvo divljeg oraha ili kiselog drveta se potencijalno može koristiti za pravljenje papirne pulpe što doprinosi održivom razvoju ekološki etične proizvodnje. – prim. autora

11 “Istoričari nauke su dokumentovali da su kolonisti, gde god da su išli, transformisali pejzaže kroz kolonijalno šumarstvo, plantažne useve i trgovinu načinima. Kolonijalne istorije se u osnovi odnose na eksploataciju rada kolonizovanih naroda, biljaka i drugih prirodnih resursa.” – Banu Subramaniam, *Botany of Empire: Plant Worlds and the Scientific Legacies of Colonialism*, University of Washington Press, 2024

Velike vode koje migolje ne vidjeh još na Zemlji.
Vodene slike tražim kada zatvorim umorne oči
Vidim ono isto biće u zelenoj lisnatoj šumi.
Kraj drvene kuće koja lebdi na vodi.
Biće ljudsko je ona.
Pa mi prilazi oprezno i hvata me za ruku ona.
Njena ruka nalik je mojoj,
ali njena koža nije hrapava,
tanka je, a njeni nokti prozirni.
Njena kosa nije žilava,
poput svilenih niti je svilaca.
Kroz njene oči gledam svoje oči i vizuru.
Kaže da pođemo ka drvenoj kući ona.
Velika voda čas je plava,
čas je grimizna, crvena
sjaji se, žubori.
Na terasi kuće stoje dva bića
jedno tamne, guste kose i jedno malo u krilu
Potrči niz skale i baci se njima u zagrljaj ona
Oni me zovu, mašu.
Velika voda odjednom nabuja.
“Adova! Adova!”
Ali oni me ne čuju, i dalje mi mašu
Adova razara kuću, odnosi ih daleko od mene.

Ivana Papić je multimedijalna umetnica i edukatorka koja živi i radi na relaciji Nemačka i Hrvatska. Koristeći tekst, video, zvuk i objekte u svojoj umetničko-istraživačkoj praksi umetnica gradi slojevite poetične radove koji se dotiču pojmova migracija, identiteta i pripadnosti iz perspektive odnosa čoveka i biljnih svetova. Do sada je izlagala na samostalnim i grupnim izložbama u Hrvatskoj, Srbiji, Nemačkoj i Peruu, od kojih se ističu samostalne izložbe u MKC Galeriji i Salonu Galić u Splitu, Pogon multimedijalnoj dvorani u Zagrebu i DOB – Domu omladine Beograda. Dobitnica je nagrade 21. Festivala prvih na temu „(Ne)vidljive žene“ u Zagrebu 2023. godine. Tokom prošle godine je na Univerzitetu umetnosti u Berlinu radila kao gostujuća predavačica master programa Instituta za umetnost u kontekstu, a od tekuće godine na studijskom programu *Studium Generale*.

LJUDORAH
Ivana Papić
9.4. - 31.5.2026.

Podroom galerija
Knez Mihailova 6, Beograd

Izdavač
Kulturni centar Beograda
www.kcb.org.rs

Za izdavača
Jovana Petronijević
v.d. Direktorka / Director

Kustos, urednik kataloga i autor teksta u katalogu
Vladimir Bjeličić

Fotografije
© Emma Szabó
© Marko Risović

Dizajn i prelom kataloga
Bojana Aleksijević

KULTURNI
CENTAR
BEOGRADA

Ivana Papić

Ljudoraha

09. 4-31. 5.2026

Kulturni centar Beograda

Galerija Podroom

Trg Republike 5/-1, Beograd

www.kcb.org.rs